

Hoten mot akademisk frihet

Lärdomar från Fakultetsnämndens kvalitetskonferens den 16 november 2023

2023 års kvalitetskonferens ägnades helt åt hoten mot akademisk frihet (avseende såväl undervisning som forskning) och hur dessa kan och bör bemötas. Dagen inleddes med en panel bestående av Tobias Hübinette från Karlstads universitet (KAU) samt Björn Hassler och Ulla Manns från SH. Hübinette talade utifrån sina erfarenheter av hur högerradikala krafter trakasserat honom och försökt sabotera hans undervisning om rasism och kritiska vithetsstudier. Hassler talade om det komplicerade förhållandet mellan vetenskap och politiskt engagemang. Manns talade om hoten mot forskningens frihet och berörde såväl positiva som negativa konsekvenser av politisk styrning. Således berörde panelen ett brett spektrum av frågor rörande hot mot akademisk frihet.

Under paneldiskussionen berördes också att akademisk frihet handlar om såväl individens som lärosätets frihet, samt att akademisk frihet kan delas in i både formella (reglerade, lagstadgade) aspekter och reell frihet (att i praktiken utöva självstyre inom undervisning och forskning).

Panelen följdes av gruppdiskussioner och en avslutande diskussion i plenum där fokus låg på hur olika typer av hot mot akademisk frihet kan och bör bemötas - på individnivå och på lärosätetsnivå. Nedan sammanfattas de synpunkter och förslag som framkom via gruppdiskussioner och den avslutande diskussionen i plenum.

- Tydliggör att akademisk frihet inte innebär frihet att hota, håna, diskriminera eller kränka, men däremot frihet att lärare och forskare fritt får välja ämne, metoder och spridning av kunskap genom undervisning och forskning.
- Konceptualisera olika typer av hot mot akademisk frihet, t.ex. avseende graden av störning (direkta hot eller pågående våld, kränkningar, trakasserier inom och utanför högskolans miljö etc.)
- Handlingsplan(er)/"first aid kit" bör tas fram för att underlätta hantering av olika typer av hot mot akademisk frihet. Detta gäller alltifrån pågående dödligt våld till hur sabotage av undervisning ska hanteras.
- Tydliggör regler för bl.a. studenters inspelning av ljud och bild inom undervisning riktlinjer för detta har i december 2023 fastställts av rektor). Höj kunskapsnivån om vad som får/inte får göras som lärare - rättigheter och skyldigheter inte bara för studenter utan även för lärare.

- Ta ev. fram en utbildning i hantering av hot mot akademisk frihet, t.ex. via högskolepedagogisk utveckling (HPU).
- Akademisk frihet för både undervisning och forskning måste lyftas upp/explicitgöras som ett grundläggande värde att försvara inom högskolan.
- Ingen drabbad lärare får lämnas ensam - erbjud alltid kollegialt stöd och stöd från arbetsgivarhåll (juridiskt, säkerhetsmässigt, fackligt, personalvårdande). Ta fram en (informell) funktion som "jourhavande medlärare" inom ämnet/institutionen.
- Dokumentera incidenter och andra erfarenheter av hot mot akademisk frihet, inom undervisning och forskning.
- Ta hänsyn även till sådant som händer utanför klassrummet/undervisningssituationen (t.ex. vad som händer på sociala medier).
- Lärosätet bör vara beredd att stänga av studenter som uppfattas som störande/kränkande även innan beslut fattats av t.ex. disciplinnämnd. Åtgärder bör vidtas skyndsamt vid incident - t.ex. genom extrainkallad krisgrupp, disciplinnämnd eller motsvarande.
- Var alert på olika typer av hot mot akademisk frihet - de kommer inte endast utifrån utan kan också komma inifrån akademien.

Att läsa vidare:

Ahlbeck Öberg, Shirin (2023) Om akademisk frihet. XLIII/SULF:s skriftserie.